Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvl. Ciceronis Epistolae Ad Familiares Ex Recensione Joannis Georgii Graevii

Cicero, Marcus Tullius

Lemgoviae, MDCCLXX.

VD18 13537830

M. Tullii Ciceronis Epistolarum. Liber Sextus, Ad A. Torquatum Et Ceteros.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18649

Visual Library

M. Tullii Ciceronis EPISTOLARUM

LIBER SEXTUS,

AD

A. TORQUATUM ET CETEROS.

M. CICERO S. D. A. TORQUATO. I.

ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat: nemoque sit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse miserrimum sit. Nam, etsi, quocumque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: tamen oculi augent dolorem; qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent: nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum, sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem

nem ſalutis ſuæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti ſint; ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſejunctum ſit ab omnium interitu: ab altera te ipſum numquam timuiſſe certo ſcio. Reliquum eſt, ut te id ipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reipublicæ; cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio ulla poſſit vera reperiri, præter illam, quæ tanta eſt, quantum in cujusque animo roboris eſt, atque nervorum. Si enim bene ſentire, recteque facere, ſatis eſt ad bene beateque vivendum: vereor, ne eum, qui ſe optimorum conſiliorum conſcientiæ ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis officium juſtum, & pium, & debitum reipublicæ, noſtræque dignitati videbamur ſequi: nec cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis eſſet victoria. Quare ſi id evenit, quod ingredientibus nobis in cauſam propoſitum fuit accidere poſſe: non debemus ita cadere animis, quaſi aliquid evenerit, quod fieri poſſe numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, ut nihil in vita nobis præſtandum, præter culpam, putemus: eaque cum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Atque hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipſa virtus ſe ſuſtentare poſſe videatur. Sed, ſi eſt ſpes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque ſtatus eſt futurus, carere non debes. Atque hæc mihi ſcribenti veniebant in mentem, me eum eſſe, cujus tu deſperationem accuſare ſolitus eſſes; quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego cauſam noſtram, ſed conſilium improbabam. Sero enim nos iis armis adverſari videbam, quæ multo ante confirmata per nosmetipſos erant; dolebamque, pilis & gladiis, non conſiliis, neque auctoritatibus noſtris de jure publico diſceptari. Neque ego ea, quæ facta ſunt, fore cum dicebam, divinabam futura: ſed, quod & fieri poſſe, & exitioſum fore, ſi eveniſſet, videbam: id ne accide-

accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterum-utrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratius possem promittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republica sis futurus, qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione, quam ceteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in urbe ea es, ubi nata & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unice dilexisti; qui te profecto & benivolentia, & sapientia consolatur. cujus si essemus & auctoritatem & consilium secuti: togati potius potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore, intelligo. sed quia nemo est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium, certe velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum.

M. T. C. A. TORQUATO, S. D. 2.

PETO a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere, quam solebam: sed aut gravitate valitudinis, qua tamen jam paullum videor levari; aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam cum summa benivolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quam meas esse. Quod majore in varietate versata est adhuc tua causa, quam

quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. Necesse est enim aut armis urgeri rempublicam sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec eos, a quibus reciperis, vereri debes; nec eos quos adjuvisti. Si armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit: & dignitate frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius, jam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi, & viro, sed tamen necessaria, nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere quod speres; nihil quod aut hoc, aut aliquo reipublicæ statu timeas: omnia si interierint, cum superstitem te esse reipublicæ, ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit a culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis: ut aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim.

3. M. T. C. S. D. A. TORQUATO.

SUPERIORIBUS litteris benivolentia magis adductus, quam quo res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui ipsi omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo. sive enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tum opus fuit, illud satis est, præsertim cum accesserit nihil novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus, nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo scio. Nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare

nemo

nemo potest: tamen & belli exitum video; &, si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse alterum-utrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optime perspexi, tale video, nihil ut mali videatur futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. Ita enim vivere, ut tum sit vivendum, miserrimum est, mori autem nemo sapiens miserum dixit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, etsi levis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, qui discesserint, *aut eorum, qui remanserint*, alteri dimicant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis est: illa gravior, qua te uti spero: ego certe utor. nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: &, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, &, dum vivam, erunt.

M. T. C. A. TORQUATO, S. D. 4.

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam te a tuis certiorem fieri solere. De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis propius accedere, cum est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum: etsi idipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam: non quo *ego certo sciam*, sed quod *haud* difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus prœliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, etiam si inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum. Alteros propemodum jam sumus experti: de altero, nemo est,

quin cogitet, cum ſit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco ſi videor augere dolorem tuum, quem conſolando levare debeam, fateor me communium malorum conſolationem nullam invenire, præter illam: quæ tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt, quaque ego quotidie magis utor; conſcientiam rectæ voluntatis, maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum: nec eſſe ullum magnum malum, præter culpam. A qua quum tantum abſumus, ut etiam optime ſenſerimus; eventusque magis noſtri conſilii, quam conſilium reprehendatur: & quum præſtitimus, quod debuimus, moderate, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non ſumo, ut te conſoler de communibus miſeriis, quæ ad conſolandum, majoris ingenii, & ad ferendum, ſingularis virtutis indigent. Illud cuivis facile eſt docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaremus, non eſt mihi dubia de tua ſalute ſententia. de aliis autem non arbitror te exſpectare quid ſentiam. Reliquum eſt, ut te angat, quod abſis a tuis tamdiu. Res moleſta, præſertim ab iis pueris, quibus nihil poteſt eſſe feſtivius. Sed, ut ad te ſcripſi antea, tempus eſt hujusmodi, ut ſuam quisque conditionem miſerrimam putet: &, ubi quisque ſit, ibi eſſe minime velit. Equidem, nos quod Romæ ſumus, miſerrimum eſſe duco, non ſolum quod in malis omnibusacerbius eſt videre, quam audire; ſed etiam, quod ad omnis caſus ſubitorum periculorum magis objecti ſumus, quam ſi abeſſemus. etſi meipſum, conſolatorem tuum, non tantum litteræ, quibus ſemper ſtudui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meminiſti. In quo prima illa conſolatio eſt, vidiſſe me plus, quam ceteros, cum cupiebam, quamvis iniqua conditione, pacem. Quod etſi caſu, non divinatione mea factum eſt: tamen in hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad conſolationem commune tecum eſt, ſi jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea republica aveller, qua carendum eſſe doleam, præſertim cum id ſine ullo ſenſu futurum ſit. Adjuvat etiam ætas; & acta jam vita, quæ cum curſu ſuo be-

ne

Landesbibliothek Oldenburg

ne confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quo nos jam natura ipsa pæne perduxerit. Postremo, is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali sit, quam in ipso illo, quod timetur, desino: præsertim cum impendeat, in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benivolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi levationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. Tu velim tete, ut debes, & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose diligenterque curabo: quæ cum faciam, benivolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

M. T. C. A. CAECINÆ, S. D. 5.

QUOTIESCUMQUE filium tuum video (video autem fere quotidie) polliceor ei studium quidem meum, & operam, sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur: multisque video magnæ esse curæ; quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse, certo scio. His autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre atque intelligere mihi persuaserim: sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris, fortuna esse diuturna; neque hærere

in tam bona causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum propter dignitatem, & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium, summamque virtutem. cui, mehercules, hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, si violatum putasset. quod ipsum lenitur quotidie: significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno sis. ita enim natus, ita eductus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me vero tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse, confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant.

6. M. T. C. A. CAECINAE, S. D.

VEREOR, ne desideres officium meum; quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum, & partium conjunctione, deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras; quas tibi & jam pridem, & sæpe misissem, nisi quotidie melius exspectans, gratulationem quam confirmationem animi tui complecti litteris maluissem. Nunc, ut spero, brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillem esse & audio, & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate, confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consoler ut afflictum, & jam omni spe salutis orbatum; sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex republica expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarunt: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in

qua

qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Tuscæ disciplinæ, quam a patre, nobilissimo, atque optimo viro, acceperas, non fefellit: ne nos quidem nostra divinatio fallet; quam cum sapientissimorum virorum monumentis, atque præceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ reipublicæ, magnaque nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis umquam omnino fefellit. Dicerem, quæ ante futura dixissem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompejum: & postea, ne sejungeret. conjunctione frangi senatus opes; dijunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissime Cæsare: Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quæ præterea providerim, prætereo. Nolo enim, hunc de me optime meritum, existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui: quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnavi ut liceret, quam ut, quum, ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Causa orta belli est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? Victa est auctoritas mea non tam a Pompejo (nam is movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. veritus sum deesse Pompeji saluti, cum ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego, prudens, & sciens, ad pestem ante oculos positam sum

profectus. Quo in bello nihil adversi accidit, non prædicente me. Quare, quum, ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meæ: debebit habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec ex tripudiis solistimis, aut soniviis tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ observem; quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco a Cæsare ipso; alteram e temporum civilium natura, atque ratione. In Cæsare hæc sunt: mitis, clemensque natura, qualis exprimitur præclaro illo libro querelarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. præterea cedit multorum justis & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis, voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum fecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leviter adspersus. Postremo homo valde est acutus, & multum providens. intelligit, te, hominem in parte Italiæ minime contemnenda, facile omnium nobilissimum, & in communi republica, cuivis summorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Romani parem, non posse prohiberi republica diutius. Nollet, hoc temporis potius esse aliquando beneficium, quam jam suum. Dixi de Cæsare, nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompejus animatus melius, quam paratus. susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris. numquam, nisi honorificentissime, Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperius. Armorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est

com-

complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit: Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & civilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret: primum, ut non in causa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium: deinde, ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem: te, si explorata victoria arma sumsisses pro republica (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin, propter incertos exitus eventusque bellorum, posse accidere ut vinceremur, putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæve delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. Levat enim dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus. necesse est enim minore desiderio perdita republica carere, quam bona. Sed hoc genere nihil opus est. incolumem te cito, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo, studium, officium, operam, laborem meum jampridem, & pollicitus sum, & detuli: nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur; familiares quidem ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes.

7. A. CAECINA M. CICERONI, S. D.

QUOD tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit, (neque injuria) si liber exisset, quum non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret: cum præsertim adhuc stili pœnas dem. Qua quidem in re, singulari sum fato; nam cum mendum scripturæ litura tollatur; stultitiam fama multet; meus error exsilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quam primum Cæsar superaretur, optaret. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est. si scit & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris. scripsi de te parce, medius fidius, & timide, non revocans me ipse, sed pæne refugiens. Genus autem hoc scripturæ, non modo liberum, sed incitatum atque elatum esse debere, quis ignorat? Solutum existimatur esse, alteri maledicere; tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur. solum vero liberum, alterum laudare, de quo quidquid detrahas, necesse est, aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius opportuniusque acciderit. Nam quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, quam parcissime facere. sed tamen ego quidem me sustinui. multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: sic tot malis cum vinctum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed illius judicii. totum enim Cæsarem non

novi,

novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est. quid si hoc muto? at vereor, ne pejus sit. Age vero, laudo aliquem. non offendo? at potero offendere. Quid si enim non vult? armati stilum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Ubi hoc omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum judicium scribantur, quam difficile sit evadere, si minus expertus es, quod te ad omnia, summum atque excellens ingenium armavit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret; aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat: ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum exspectes. adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas, oportet: in te mihi omnis spes est. Tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes: a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes. unum tibi si persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excusationem, tuæ vitæ consuetudo dat. nam quod ita consueris pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto a te, ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat.

8. M. C. A. CAECINAE, S. D.

CUM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus, kalendas Jan. tibi præfinitas esse: quod omnibus rebus perspexeram, quæ Balbus, & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consuessent, aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ rogationi protinus non responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se præstaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ a te mihi redditæ sunt, quibus a me consilium petis, quid sim tibi auctor: in Siciliane subsidas, an ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magno opere commorandum. T. Furfano Postumo, familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinæ. viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia tincam. Ego etsi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris meis ad eum nihil opus sit: tamen, quum tuis placuit, te habere meas litteras, quas ei redderes, morem his gessi. earum litterarum exemplum infra scriptum est.

M. T. C.

M. T. C. T. FIIRFANO PROCOS. S. D. 9.

CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoque semper fuit, ut nulla major esse possit Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimum usi sumus: & hunc a puero, quod & spem magnam mihi afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissime, non solum officiis amicitiæ, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura scribere, quam quod mihi necesse est ejus salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, ut vides. reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potest. Vale.

M. T. C. TREBIANO, S D. 10

EGO quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potius, diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit; & hic eventus, quod tardius, quam est æquum, & quam ego vellem, recuperas fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori cura est, quam tibi semper fuerunt casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sestio, & sæpissime Attico nostro, proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci, & his singulis sæpe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certe, quæ in potestate mea sunt, ut operam, consilium, rem, fidem meam, sibi ad omnes res parata putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, posse deberem; tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed, quum eodem tempore,

eademque de causa nostrum, uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea; & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis pristinæ dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi ejus casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, & colunt. Itaque si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse, universum studium meum, & benivolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest: ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Antea misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. tali enim tempore aut consolari, amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis, in quibus te semper scio esse versatum: idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem; at in rebus, atque usu plus etiam, quam vellem, versatus: spondeo, tibi istam acerbitatem, & injuriam, non diuturne fore. Nam & ipse, qui plurimnm potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur: & ipsa causa ea est, ut jam simul cum republica, quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius, & liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus; neque ullum prætermittemus tui juvandi

di, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus, quotidie mihi, ut ſpero, fiet proclivius, ut etiam polliceri poſſim. id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim exiſtimes, & plures te amicos habere, quam qui in iſto caſu ſint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod eſt in uno te. quæ ſunt in fortuna, temporibus regentur, & conſiliis noſtris providebuntur.

M. C. TREBIANO S. D. 11.

DOLABELLAM antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus eſſe: & ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc tanto ſum devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in ſalute tua cumulatiſſime mihi ſatisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere malim. alterum omnino non deſidero, alterum vere facere poteris. Quod reliquum eſt, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: eſt tuæ ſapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiſeris, obliviſci; quid recuperaris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. plus acquiſiſti dignitatis, quam amiſiſti rei familiaris: quæ ipſa tum eſſet jucundior, ſi ulla res eſſet publica. Veſtorius, noſter familiaris, ad me ſcripſit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata eſt, eaque te uti facile patior, cum apud alios, tum mehercule apud Syronem, noſtrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentiſſimo cuique maxime probata eſſe volumus. Te cupio videre quam primum.

M. T. C. AMPIO, S. D. 12.

GRATULOR tibi, mi Balbe, vereque gratulor. nec ſum tam ſtultus, ut te uſura falſi gaudii frui velim; deinde frangi repente, atque ita cadere: ut nulla res ad æquitatem te animi poſſit poſtea extollere. Egi tuam cauſam apertius, quam mea tempora ferebant.

bant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & ad salutem tuam pertinent. vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportune habeo implicatos consuetudine, & benivolentia, sic, ut, cum ab illo discesserint, me habeant proximum. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius, plane ita faciunt, ut me unice diligant. Quod si mihi per me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est a me inservitum temporis causa. veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valeret apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quam quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. sed id erit perbrevi: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi, gravis homo & certus, non solum confirmavit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minus enim te firmum sermo Eppuleiæ tuæ, lacrymæque Ampiæ declarabant, quam significant tuæ litteræ: atque illæ arbitrabantur, cum a te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. Quare magno opere putavi, angoris, & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi. Scis, me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quam ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi

quam

quam ab ipsa republica, cum hic ardor restinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, ac paratum: quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus ætatis in republica esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum uti victor, beatus; sed etiam ut si ita accidisset, victus, ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc vero tantum te para ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litteræ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modo habere videbantur; nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint.

CICERO LIGARIO. 13.

ETSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feceram; quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea vero, quam magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti. quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis,

&

& assidua, & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardius fit, quam volumus; magnis occupationibus ejus, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quum quid sentirem, exposui: quid vellem tua causa, re potius declarabo, quam oratione: &, si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita sum meritus, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti, atque sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcumque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes.

14. CICERO LIGARIO.

ME scito omnem laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æque, atque te, summa benivolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quam ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque

rebus,

rebus, ſemperque magis adverſos rerum exitus metuens, quam ſperans ſecundos, is ego ſum: &, ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum a. d. v kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum veniſſem mane ad Cæſarem; atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem & moleſtiam pertuliſſem: cum fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego eſſem locutus, quæ cauſa, quæ tuum tempus poſtulabat: non ſolum ex oratione Cæſaris, quæ ſane mollis, & liberalis fuit; ſed etiam ex oculis, & vultu, ex multis præterea ſignis, quæ facilius perſpicere potui, quam ſcribere; hanc in opinionem diſceſſi, ut mihi tua ſalus dubia non eſſet. Quamobrem fac animo magno, fortique ſis: & ſi turbidiſſima ſapienter ferebas, tranquilliora læte feras. Ego tamen tuis rebus ſic adero, ut difficillimis, neque Cæſari ſolum, ſed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amiciſſimos eſſe cognovi, pro te, ſicut adhuc feci, libentiſſime ſupplicabo. Vale.

CICERO BASILO, S. 15.

TIBI gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor, a te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

BITHYNICUS CICERONI, S. 16.

SI mihi tecum non & multæ, & juſtæ cauſæ amicitiæ privatum eſſent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus noſtris: quod faciendum iis exiſtimo, qui paternam amicitiam nullis ipſi officii proſecuti ſunt. Itaque contentus ero noſtra ipſorum amicitia: cujus fiducia peto a te, ut abſentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare, ſi nullum officium tuum apud me intermoriturum exiſtimas. Vale.

M. CICERO BITHYNICO, S. 17.

CUM ceterarum rerum cauſa cupio eſſe aliquando rempublicam conſtitutam: tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promiſſum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, ſi ita ſit, te me-

cum

cum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valent, conjunctiores tecum esse, quam me; necessitudine, neminem. Quamobrem grata mihi est, & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas.

18. CICERO LEPTAE.

SIMUL accepi a Seleuco tuo litteras, statim quæsivi e Balbo per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, Eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil. magnum tamen exercitum Pompejum habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci litterarum, in quo erat, illi undecim esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeji, inspectante exercitu, interfectum, quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo; si Galba consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse. Qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin, quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile.

utile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus. Sed cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam pensionem, &, mehercule, non tam sum peregrinator jam, quam solebam. ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur; in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum: & habeat in ore,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

CICERO LEPTAE, S. D. 19.

MACILAM officio functum esse gaudeo. ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio; si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. Ceteroqui mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. Nam & villa, & amœnitas illa, commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quam tu es profectus, non vidi. tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, sapientius taceres, si non curares. quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his aliquis potius effluat, quam novo sit aditus: præsertim qui nihil afferat, præter operam; in qua ille se dedisse beneficium putabit, (si modo ipsum sciet) non accepisse. Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit species. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

CICERO TORANIO, S. 20.

DEDERAM triduo ante pueris Cn. Plancii litteras ad te. eo nunc ero brevior, teque, ut antea consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi

tibi agendum sit. Nam præter navigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculum, quod vitaveris, ne illud quidem non quantivis, subito cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est præterea, cur adventibus te offerre gestias. multa præterea metuo, quæ cum Cilone nostro communicavi. Quid multa? Loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti: ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. Quod si recipiet ille se: ad tempus aderis. sin (quum multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod tibi timendum sit, præter communem casum civitatis: qui etsi est gravissimus, tamen ita viximus, & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne temere commoveas.

21. CICERO TORANIO, S.

ETSI, cum hæc ad te scribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima; quæ aut interitum allatura esset, si victus esses; aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli, timidum esse dicebant: (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam. nunc vero, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderate; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius,

conſcius, me, quoad licuerit, dignitati reipublicæ conſuluiſſe; &, hac amiſſa, ſalutem retinere voluiſſe. Hæc ſcripſi, non ut de me ipſe dicerem, ſed ut tu, qui conjunctiſſima fuiſti mecum & ſententia, & voluntate,, eadem cogitares. Magna enim conſolatio eſt, cum recordare, etiam ſi ſecus acciderit, te tamen recte, vereque ſenſiſſe. Atque utinam liceat aliquando aliquo reipublicæ ſtatu nos frui, inter nosque conferre ſollicitudines noſtras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta ſunt. De tuis rebus nihil eſſe, quod timeas, præter univerſæ reipublicæ interitum, tibi confirmo. De me autem ſic velim judices, quantum ego poſſim, me tibi, ſaluti tuæ, liberisque tuis ſummo cum ſtudio præſto ſemper futurum. Vale.

CICERO DOMITIO. 22.

NON ea res me deterruit, quo minus, poſtea quam in Italiam veniſti, litteras ad te mitterem, quod tu ad me nullas miſeras: ſed quia nec quid tibi pollicerer, ipſe egens rebus omnibus; nec, quid ſuaderem, cum mihimetipſi conſilium deeſſet; nec quid conſolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora ſunt, nunc etiam atque etiam multo deſperatiora, tamen inanes eſſe meas litteras, quam nullas, malui. Ego, ſi te intelligerem plus conatum eſſe ſuſcipere reipublicæ cauſa muneris, quam quantum præſtare potuiſſes: tamen, quibuscumque rebus poſſem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque eſſet, hortarer. Sed cum conſilii tui bene, fortiterque ſuſcepti, eum tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet: oro, obteſtorque te pro vetere noſtra conjunctione, ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te benivolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuiſtique ſemper cariſſimus, ſalvum conſerves. incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, conſulas: quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia pulcherrime a ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, iis hoc tempore

utare;

utare: quos conjunctos ſumma benivolentia, plurimisque officiis amiſiſti, eorum deſiderium, ſi non æquo animo, at forti feras. Ego, quid poſſim, neſcio: vel potius me parum poſſe ſentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcumque ſaluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fæminam, tuique amantiſſimam, detuli. Si quid ad me ſcripſeris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minus ſcripſeris: ego tamen omnia, quæ tibi utilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio diligenterque curabo. Vale.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
LIBER SEPTIMUS,
AD
M. MARIUM ET CETEROS.

I. M. CICERO S. D. M. MARIO.

SI te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valitudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quam ſapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda duxiſti, &, cum per valitudinem poſſes, venire tamen noluiſti: utrumque lætor, & ſine dolore corporis te fuiſſe, & animo valuiſſe, cum ea, quæ ſine cauſa mirantur alii, neglexeris: modo, ut tibi conſtiterit fructus otii tui; quo quidem tibi